

Жертвою може стати КОЖНИЙ

Трохи більше як два роки тому (23–27 квітня 2007 р.) на щорічній конференції *FECRIS* у Гамбурзі було виголошено доповідь «Про необхідність застосування спільних заходів держави та суспільства, а також прийняття актів міжнародного права для захисту життя та здоров'я людини від негативного впливу деструктивних й екстремістських культових організацій, течій та рухів».

Її автор Вікторія ТРЕТЬЯКОВА, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, голова Громадської ради Всеукраїнської асоціації громадських організацій «АКТИВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ», співзасновник Всеукраїнської громадської організації «Українська мережа «Взаємодія», член *FECRIS*, акредитованого при Раді Європи, надала доповідь для друку в журналі. Виголошена англійською, опублікована французькою та шведською мовами, українською доповідь друкується вперше.

У сучасному поліетнічному й полікультурному суспільстві зростає і потреба людини в нових духовних пошуках. На жаль, під фасадом нової течії, духовного чи культурного утворення, куди людина через властиву їй цікавість зазирає, на неї дедалі частіше чатують небезпечні структури, які створюються з метою насамперед наживи, а також для задоволення амбіційних апетитів їхніх лідерів. Тому замість тоталітарних неорелігійних організацій, що проявили себе як тоталітарні культові утворення переважно в 50-х – на початку 90-х років ХХ сторіччя, дедалі частіше виникають різних форм та вигляду структури, котрі діють під вивісками духовних і культурологічних центрів, громадських та комерційних організацій: спортивно-оздоровчих, просвітницьких, етичних напрямів і рухів, рекламних, сільових маркетингів. Нерідко серед ідеологічних лідерів таких структур – люди, котрі страждають на шизофренію. Не забуваймо, що чимало відомих полководців і лідерів масових рухів, які збирали й вели за собою величезні маси, також страждали на різні психічні розлади. Саме через досить слабку психозахищеність населення країн і недостатню обізнаність його, навіть на побутовому рівні, із безпекою, яка може чатувати на кожного в разі підпадання під будь-які зовнішні психологічні впливи, жертвами їх стає чимала частина людства, особливо діти, підлітки, молодь. Наслідком таких впливів є самогубства, скоєння різних злочинів, зокрема насильницьких актів проти життя

й здоров'я інших людей, терористичні акти, здійснені нерідко зомбованими та некерованими собою особами. І хоча ці організації дуже часто змінюють вивіски, організаційні форми та місця розташування, зміст і предмет їхніх інтересів залишається незмінним. Силою закону припинити їхню діяльність сьогодні стає дедалі важче, а фактично й неможливо. Адже доказова база для притягнення їх до відповідальності й припинення діяльності надзвичайно слабка. Довести, що людина стала жертвою психонасильства, коли вона «добровільно» віддає своє майно організації чи безпосередньо її лідерам, коли вчиняє суїцид, позбавляючи себе життя, або здійснює невластиві їй агресивні і навіть злочинні дії, практично неможливо. Помічають цю залежність неадекватної поведінки, втрату контролю над своїми вчинками осіб, що потрапили в тенета «психопавуків», тільки близькі люди, найближче оточення. Саме завдяки їм, їхній наполегливості й прагненню допомогти постраждалим родичам чи знайомим громадськість дізнається про факти злочинної діяльності деструктивних організацій різного кшталту.

Натомість винищити таке зло, заблокувати поширення цього «вірусу» відомими засобами неможливо. Адже, як я вже зазначала, важко довести наявність психологічного впливу. Крім того, вивести людину із психозалежності, до якої вона потрапила, неможливо. Переконати її в небезпечності вчинків також неможливо, тому що

нею вже маніпулює «психопавук», дії якого є неконтрольованими.

Негативні наслідки діяльності тоталітарних культів, деструктивних нетрадиційних релігійних течій в Україні окреслилися досить рельєфно ще в першій половині 90-х років. Це виявилось в діяльності «Білого Братства», яке покалічило життя не одній тисячі юнаків та дівчат у нашій країні, про що йшлося під час нашої зустрічі на Берлінському діалозі ще 1996 року, коли саме закінчився судовий процес над керівниками цієї тоталітарної організації.

Динаміка зростання культових структур на 1996 рік засвідчила, що навіть від початку 90-х років кількість таких організацій, що 1992-го дорівнювала 79, в 1996-му вже становила близько 350.

1996 року було прийнято нову Конституцію України, яка відповідно до вимог Європейської конвенції з прав і свобод людини серед інших прав і свобод людини закріпила своєю статтею 35 право кожного на свободу світогляду й віросповідання.

Це право передбачає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культури і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Конституція відокремила церкву і релігійні організації в Україні від держави, а школу – від церкви. Конституцією було також проголошено, що жодна релігія не може бути

визнана державою як обов'язкова. Конституція надала можливість юнакам призовного віку, для яких виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням, замінити виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою.

І хоча в Конституції частина друга згаданої вже мною статті 35 містить положення про те, що здійснення права вільного сповідання будь-якої релігії, безперешкодного відправлення одноособово чи колективно релігійних культів і ритуальних обрядів та ведення релігійної діяльності може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я й моральності населення або захисту прав і свобод інших людей, нечіткість і загальність цього положення прирекла таке обмеження на практико-застосовну неспроможність. І дуже прикро, що держава, законодавець, приймаючи Конституцію України в році, коли відбувався судовий процес над керівниками «Білого Братства» (1996), не зробив жодних висновків після жаклих наслідків діяльності згаданої культурної організації для суспільства. Адже тисячі молодих людей, які потрапили в тенета «Білого Братства», закінчили своє життя самогубством чи лікуванням у психіатричних лікарнях.

Більше того, після прийняття Конституції діяльність нетрадиційних течій і культів у нашій країні значно активізувалася. Про це свідчать, наприклад, такі цифри. В перший рік після прийняття Конституції України (1997) кількість нетрадиційних культурних організацій становила 399, в 2000 р. – 1034, в 2001 р. – 1328, в 2003 р. – 1617.

І хоча після прийняття Конституції в Кримінальному кодексі України було закріплено відповідальність за порушення прав громадян залежно від їхнього ставлення до релігії (ст. 161 Кримінального кодексу України), а також за посягання на здоров'я громадян під виглядом виконання релігійних обрядів (ст. 181), фактично після показового суду над керівниками «Білого Братства» культурні структури діють спокійно й упевнено під прикриттям тієї самої статті 35 Конституції України. До того ж вони не просто активізувалися, вони зростають, як «на дріжджах».

Неабияку роль відіграє й те, що відбувається проникнення представників деструктивних культурних організацій до вищих органів влади та органів місцевого самоврядування, за їх підтримки, в тому числі й фінансової, реєструються в країні навіть такі добре відомі в усьому світі реакційні небезпечні екстремістські організації, як Аум Синріке та «Церква Саєнтології». Виникають численні центри духовності, тренінгові громадські

організації, котрі, прикриваючись правильно оформленими статутними документами, безперешкодно діють на території України.

У минулому скликанні Верховною Радою України було здійснено спробу легалізувати через відповідний закон існування громадських дитячих будинків, за створенням яких чітко проглядає діяльність культурних організацій. І це тоді, коли Конституцією України визначено обов'язок держави піклуватися про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Якщо зважити, що законом ця система не була створена, натомість уже на урядовому рівні за сприяння певних міжнародних організацій такі громадські структури починають упродовжуватися.

Посилюється проникнення в середовище віруючих величезної кількості місіонерів із-за кордону, і насамперед – зі Сполучених Штатів Америки. Деструктивні неокультіві організації спокійнісінько продовжують реєструватися в нашій країні. Я називала цифри, що свідчать про реєстрацію тільки релігійних неокультіві структур. Однак їхня справжня кількість на кілька порядків вища. Адже більшість із них реєструється як громадські організації культурного чи просвітницького характеру або іншого гуманітарного спрямування, а також як спортивні, оздоровчі, духовні центри, за невинною вивіскою яких приховуються ті само небезпечні деструктивні сили.

У країні відбувається ще одна дивна річ – офіційні структури, які мали б спостерігати, як позначається вплив цих надто небезпечних, що зомбують особу, культурних і «духовних», «гуманітарних» організацій на життя і здоров'я людини, на її психіку, усвідомлювати, яку небезпеку несе їх існування для суспільства загалом, як перешкоджають ці організації та рухи збереженню здорового генофонду населення й забезпеченню його життєздатності, не звертають уваги на все це або не хочуть. Вони не думають про те, на яку небезпеку наражають суспільство, заграють із цими небезпечними силами під прикриттям тієї самої статті 35 Конституції України в частині, що передбачає свободу діяльності культурних організацій, або інших згаданих статей, забуваючи про необхідність застосування на практиці обмежувальних частин цих статей.

Водночас спроби суспільства якось окреслити діяльність культурних організацій, виокремити серед них деструктивні і не допустити їх поширення в суспільстві, не дати їм руйнувати психіку дітей та молоді, наражаються на жорстке протистояння науковців-філософів, релігієзнавців, а також офіційних представників тих міністерств

та відомств, які мають не тільки контролювати реєстрацію цих організацій на різних стадіях їхньої діяльності.

Якщо проаналізувати зміст друкованих матеріалів, які виходять з-під пера вчених-релігієзнавців, то можна натрапити на нападки з їхнього боку на представників громадських організацій, приміром «Порятунок», котрі створені родичами дітей та молоді, які постраждали ще від сумнозвісної організації «Біле Братство». Обурення цих громадських організацій, наприклад, легалізацією діяльності саєнтологів, розцінюється філософами-релігієзнавцями як невдоволення людей вибором своїх родичів на користь інших культурних обрядів. І водночас цілковито ігнорується той факт, що психіка тисяч людей постраждала від негативної діяльності «Білого Братства» і досі не відновлена, що з вини екстремістських сект уже вчинено сотні ритуальних убивств, сотні суїцидів.

Я знаю кілька сімей викладачів київських вузів, чий діти пішли з життя після відвідання деяких легалізованих у Києві та інших населених пунктах України деструктивних організацій. Деякі з цих організацій значилися як культурні релігійні, а інші – нібито етичного спрямування. І хоча правоохоронним органам було добре відомо, що смерть цих людей трапилася внаслідок впливу деструктивних організацій, під час слідства робився висновок про те, що смерть молодих людей сталася внаслідок нещасного випадку чи самогубства на побутовому ґрунті.

Отже, хоча Кримінальний кодекс України містить статтю 181 «Посягання на здоров'я людей під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів», яка проголошує, що:

«1. Організація або керівництво групою, діяльність якої здійснюється під приводом проповідання релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів і поєднана із заподіянням шкоди здоров'ю людей або ставевою розпущеною,

– караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, поєднані з утягуванням у діяльність групи неповнолітніх,

– караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років», до неї фактично не звертаються слідчі та судові органи, тобто майже не застосовують. Різні сатаністські шабаші та ритуальні вбивства також кваліфікуються як такі, що не пов'язані зі справлянням релігійних культів та обрядів. Тож навіть наявність відповідних статей у чинному законодавстві не гарантує то-

го, що саме до цих статей апелюватимуть правоохоронні органи, органи слідства.

Я переконана, що схожа ситуація має місце і в інших країнах. Адже довести, що втрата здоров'я чи життя людини сталася саме внаслідок впливу деструктивної організації чи іншого небезпечного психологічного впливу, надзвичайно важко. Тому, на мій погляд, суспільство має залучити до процесу створення доказової бази вчених і практиків різних спеціальностей – біологів, медиків, соціологів, юристів.

Я знаю, що проблема, пов'язана із безпекою, яка іде від деструктивних організацій, екстремістських угруповань, котрі прикриваються справлянням релігійних культів, проповіданням псевдодуховних та етичних учень, вивіскою психологічних і спортивних тренінгових організацій, торговельних, косметологічних, культурологічних та інших громадських або комерційних організацій, стає глобальною. Прихована і явна загроза від їхньої діяльності, від застосовуваних ними методів та технологій, інформаційних та рекламних засобів, прихованої реклами, завдає непоправної шкоди всій людській спільноті.

Натомість історія людства свідчить на користь того, що виникнення будь-якої небезпечної хвороби завжди змушувало суспільство шукати засоби для подолання цієї хвороби або запобігання їй. Подібно до того, як винаходять вакцини проти певного вірусу, щоб привити або запобігти його поширенню, має бути знайдена й своя «вакцина» проти психонасильства, проти зомбування людини, проти небезпечного маніпулювання особою, її психікою та свідомістю.

Зважаючи на те, що проблема психонасильства, що призводить до руйнування особистості людини, робить її сліпим знярядом у руках психоманіпуляторів, спричинює численні злочини і, як вірусне захворювання, поширюється трансформовано та набуває дедалі нових форм і модифікацій, перетворилася на глобальну, розв'язувати її тільки застосуванням національних засобів, національного законодавства стає малоефективним.

Тому видається необхідним підготувати звернення від національних громадських, а також міжнародних і європейських громадських організацій до парламентів та урядів своїх країн, а також до міжнародних та європейських міждержавних організацій із закликом пошуку і вживання радикальних заходів для запобігання й подолання психонасильства у суспільстві.

Пропоную від імені учасників конференції звернутися до таких

організацій ООН, як ВООЗ, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, а також до Ради Європи, ОБСЄ та парламентів і урядів країн Європи з такими пропозиціями:

1. На міжнародному рівні

1. Ініціювати розробку проекту міжнародного акта від імені усіх цих організацій «Про захист населення планети від небезпечних впливів на психіку людини з боку деструктивних та екстремістських організацій, течій та рухів».

2. Ініціювати розробку універсального проекту модельного Біоетичного кодексу, наприклад, під егідою ВООЗ, один із розділів якого має врегулювати проблеми попередження і захисту психіки людини від деструктивних та екстремістських впливів у суспільстві.

3. Запропонувати Раді Європи розробити проект Конвенції про захист населення Європи від психічного насильства з боку деструктивних та екстремістських неорелігійних організацій, течій та культів;

4. Запропонувати розробку на основі міжнародної програми універсальних біофізичних, біохімічних і біоенергетичних методів, технологій та обладнання для виявлення прихованого індивідуального чи масового впливу на людську психіку на всіх стадіях цього процесу й засобів захисту психіки людини від психонасильства.

5. Розробити модельну Пам'ятку для населення, яка звертала б увагу і попереджала кожного пересічного громадянина про небезпечні зовнішні психологічні впливи, про можливе психонасильство і яка безкоштовно могла б поширюватися в різних країнах відповідними мовами і на всіх можливих інформаційних носіях.

II. На національних рівнях

1. Ініціювати запровадження в усіх виховних та навчальних закладах країн світу просвітницьких програм про безпеку психічного насильства, його небезпечні наслідки для безпеки суспільства, для життя та здоров'я людини, її майнового стану, про розпізнавальні ознаки психонасильства, «психопринадження».

2. Запровадити з допомогою найпоширеніших засобів масової інформації, включаючи Інтернет, систематичні просвітницькі програми про прояви психоатак на людину, про різні прояви психонасильства, його наслідки й безпеку для кожної людини окремо і суспільства загалом.

3. Прийняти на національних рівнях у тих країнах, де ще немає такого закону, Закон «Про психічне здоров'я населення», як це було рекомендовано Всесвітньою організацією охорони здоров'я.

У разі загрози життю...

Віталій ТРЕТЬЯКОВ,
доктор права

До держав, які можуть слугувати прикладом співпраці з релігійними громадами на-

лежить, зокрема, Федеративна Республіка Німеччина.

Саме в цій країні 1919 року в місті Веймар з'явилася перша у світі Конституція, яка не залишила поза увагою і проблематику свобод віросповідання. Веймарська Конституція проголошувала свободу вибору релігії, недоторканності релігійних звичаїв та обрядів. У 1933 році Веймарська Конституція, як і Веймарська республіка, припинили своє існування, але і Конституція третього Рейху та сучасної ФРН успадкували від неї всі основні принципи релігійних свобод.

Сучасна ФРН забезпечує матеріальну підтримку двох основних релігій – католицизму та євангелізму. Кожний громадянин, що працює і є адептом однієї з цих конфесій, сплачує десятивідсотковий церковний податок, а церкви католицького та євангельського обрядів звільнено від сплати окремих видів податків. Але, надаючи такі матеріальні гарантії, держава зовсім не втручається у справи церкви з точки зору духовної і намагається допомогти у розповсюдженні та популяризації цих релігій серед населення, стимулює будівництво католицьких та євангельських дитячих садочків, шкіл та лікарень. Учні молодших класів зобов'язані відвідувати уроки з питань діяльності згаданих двох конфесій. Батьки, які сповідують інші релігії, мають право на підставі заяви звільнити своїх дітей від відвідування таких уроків.

Решта релігійних громад Німеччини діють на основі законодавства про такі організації. Вони та їхні члени не обмежуються у жодних правах, проголошених законом. Наприклад, мусульманське жіноче вбрання для голови, неважаючи на певне невдоволення корінного населення, не можна заборонити згідно з Конституцією ФРН. Однак свобода віросповідання та справляння релігійних обрядів у Німеччині, як в Україні й багатьох країнах Європи, може бути обмежена в разі загрози з її боку життю, здоров'ю, безпеці людини або держави.

